

Történelmi és állampolgári ismeretek az európai tanárképzésben

Modulok a tanárjelöltek demokratikus kompetenciáinak és társadalmi felelősségvállalásának fejlesztésére¹

Kampós András – Nagy Mariann

BEVEZETÉS

A történelem és állampolgári ismeretek tanárainak képzésében szükség van a globális és transznacionális események történelmi perspektívából történő vizsgálatához szükséges kompetenciák és módszerek fejlesztésére. Az elmúlt évek tanulmányainak (Ecker, A. 2018, Ecker, A. és munkatársai 2003 és 2004) a megállapításai rendkívül heterogén képet vázolnak fel az európai történelemtanárok képzéséről. Az Európai Unió egyes szervei és az Európa Tanács Oktatási Miniszterek Irányító Bizottsága különböző iránymutatásokkal látták el a nemzeti és egyetemi döntéshozókat.

Az elvi döntések életbeléptetéséhez azonban közös gondolkodásra, tananyagfejlesztésre és publikálásra van szükség. Ezzel a céllal vágott neki hat európai egyetem (Universitát Graz, Uniwersytet Wroclawski, Padagogische Hochschule Luzern, Universitát Augsburg, Universidad de Valladolid és a Károli Gáspár Egyetem, Budapest) egy, a történelemtanárok képzésében felhasználható tananyag fejlesztésének. A luzerni egyetemen dolgozó kollégák vállalták magukra a Stratégiai dokumentum (Policy Paper) megalkotását és ők irányították a tananyagok kipróbálásának folyamatában a mérés és értékelés munkáját. A f célkitűzések szerint olyan tananyagoknak kellett születnie, ami:

- digitálisan elérhető
- moduláris szerkezetben készül el és sokféle felhasználási lehetőséget nyújt
- transznacionális és összehasonlító megközelítést alkalmaz
- sikeresen kapcsolja össze a didaktikai ismeretek bővítését a történelmi tartalmakkal
- újszerű megközelítéseket tesz lehetővé
- akár azonnal felhasználható foglalkozásterveket is tartalmaz

¹ Az Európai Unió finanszírozásával. Az itt szereplő vélemények és állítások a szerző(k) álláspontját tükrözik, és nem feltétlenül egyeznek meg az Európai Unió vagy az Európai Oktatási s Kulturális Végrehajtó Ügynökség (EACEA) hivatalos álláspontjával. Sem az Európai Unió, sem az EACEA nem vonható felelőségre miattuk.

A MUNKAFOLYAMAT

A pályázat előkészítő munkáit és a későbbi koordinációt egy olyan csapat végezte, amelynek tagjai egytől egyig elhivatottak a történelem tanárképzésben és annak megújításában. Prof. Alois Ecker, a Center for Intercultural and Transnational Research in History Didactics, University of Vienna & Graz vezetője és Bettina Paireder a grazi egyetem tanársegédje a *Meine Geschichte* című középiskolai tankönyvesalád szerzője, Prof. Susanne Popp, a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság elnöke, Markus Furrer, emeritus professzor, a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság alelnöke, Prof. Joanna Wojdon, a Nemzetközi Történelemdidaktikai Társaság elnökségi tagja és a vezető szerkesztője, Prof. María Sánchez-Agustí, a Valladolidi Egyetem professzora és Prof. Nagy Mariann, a Károli Gáspár Református Egyetem oktatója.

A 2019 őszen megtartott első találkozó során a projektkoordinátorok kijelölték öt témát a tartalmi fejlesztéshez.:

- Európa és az európai identitás (Augsburg – Valladolid)
- Ifjúsági kultúra és digitális média (Graz – Valladolid)
- Emberi jogok és társadalmi értékek (Wroclaw – Budapest)
- Migráció történeti perspektívában (Wroclaw – Augsburg)
- Állampolgári aktivitás és társadalmi felelősségvállalás (Graz – Budapest)

A különböző országok egyetemi szakértőiből álló fejlesztői csoportok ezek köré szerveződtek, így minden modul eleve együttműködésben, transznacionális gondolkodás keretében jött létre.

A teljes munkafolyamat 2019-ben indult, de a COVID-19-cel kapcsolatos utazási és biztonsági megkorlátozások miatt a munka jelentős részében lehetetlen volt a személyes kapcsolattartást a tervezett projekttalálkozók keretében megvalósítani. A kutatókkal kibővült csapatok (a Károli Gáspár Református Egyetem oldaláról Dr. Herber Attila és Kampós András csatlakozott a munkához) bilaterális megbeszéléseken formálták az elképzeléseket és gyűjtötték azokat a forrásokat, amelyek megfelelnek a kitűzött szempontoknak is. Az online térben tartott konzorcium megbeszélések során a teljes kutatói közösségnek lehetősége volt megismerni és alakítani a tervezett szerkezetet és a didaktikai megközelítést. Minden modulhoz 2-3 esettanulmányt kapcsolunk, amelyek alkalmasak arra, hogy a modul fő kérdéseit megvilágítsák, és foglalkozástervek készüljenek hozzájuk.

A munkában résztvevő kutatók első személyes találkozására 2022 júniusában az Augsburgi Egyetemen került sor, ahol az elkészült esettanulmányokat a gyakorlatban próbáltuk ki. Minden egyetemről öt történelemtanár szakos hallgató érkezett, hogy megismerkedjen az eddigi fejlesztésekkel, és észrevételeivel részt vegyen azok javításában.

A találkozón vizsgázott az a saját fejlesztésű platform is, amely a források megosztására és az órák támogatására készült. A források szakmailag megalapozott felhasználását a hozzájuk kidolgozott angol nyelvű háttéranyagok teszik lehetővé. E kontextualizációs táblázatok főleg a történelmi gondolkodás fejlesztését segítik, mert nem csupán a forrás típusát, lelőhelyét, szerzőjét és keletkezési körülményeit mutatják be, hanem foglalkoznak a történelmi jelentőség (különböző perspektívákban és körökben) és a megközelítés kérdésével, s mindezekon kívül korroborációs javaslatokat is tartalmaznak.

Minden elkészült fejlesztési modul, illetve esettanulmány kipróbálásra került egy-egy 90 perces egyetemi tanóra keretében, majd ezt követően a hallgatók és a kutatók egy újabb 90 perces megbeszélés során közösen értékelték is azt. A foglalkozásterveknek meg kellett felelniük az eredeti célkitűzéseknek, és egy 25 elemből álló értékelési szempontsornak is. A találkozó a Károli szempontjából nagyon eredményes volt, nemcsak azért, mert az általunk prezentált, sajtószabadságot érintő esettanulmány kapta messze a legjobb értékeléseket, hanem azért is, mert a pozitív kritikák mellett fontos visszajelzéseket kaptunk a további fejlesztési feladatokhoz és a hibák kijavításához.

A projekt 2022. december 31-én záródott, a platform 2023 márciusában vált minden nyelven elérhetővé a <https://teem.geschichtsdidaktik.eu> oldalon. Terveink között szerepel még egy nyomtatott kiadvány megjelenítése is, amelynek munkacíme: „TEEM – Teaching History and Civics in Transnational Perspectives. Modules and Guidelines for Teacher Education in Europe”. Ez várhatóan 2023 végére készül el és angol nyelven jelenik meg a frankfurti Wochenschau kiadó European Studies in Didactics of History sorozatában.

A KÖZÖS FEJLESZTŐ MUNKA EREDMÉNYEI

Teem platform

Az egyes modulok leírása és az adatbázis a <https://geschichtsdidaktik.eu> honlapon érhető el. Az adatbázis tartalmazza az összes történelmi tartalmat, a forrásokat, a szöszedetet, a kontextualizációs táblázatokat, míg a modulokból közvetlenül elérhető az elméleti háttér, a történelmi összehasonlító megközelítés és a minta foglalkozástervek is. A felhasználáshoz nem szükséges regisztráció, a teljes tartalom megtekinthető mindenki számára.

Regisztráció után hozzáférhetővé válik majd a toolbox eszköztára is. Ez a funkció arra szolgál, hogy az újabb ötletekhez az oktató forrásokat és elméleti háttérrel, saját narrációt vagy feladatot választhasson össze a diákjainak. A platform rugalmasan használható felületet biztosít a moduláris szerkezetű tartalom befogadására és használatára. A felhasználók kiválaszthatják az egyes elemeket magyar, angol, német, spanyol vagy lengyel nyelven szeretnék-e olvasni. A stratégiai dokumentum ezeken kívül még franciául is elérhető a honlapon keresztül.

1. modul: Európa és az európai identitás

A három esettanulmány közül az első diakrón és összehasonlító feldolgozásban vizsgálja meg az Európa-fogalom különböző tartalmait. Az elméleti rész a tér, az identitás és az intézmények vizsgálatán keresztül megy végig. Ez a három kategória nem különálló egységként, hanem dinamikus hálóként értelmezendő, amely az Európáról szóló diskurzusban sokféle jelentésszintet hoz létre. Az eltérő megközelítések a jelen nyelvhasználatában is más-más tereket takarhatnak, és az intézményes struktúrák is, mint az Eurovízió vagy az Európai Labdarúgó Szövetség (UEFA) esetében. Ezért a történelmi források és anyagok elemzésére is nagyon alkalmasak. A történelemdidaktika központi fogalmai ehhez a három kategóriához kapcsolódnak, és az elemzéshez is felhasználásra kerülnek. A szubjektív

perspektíva, azaz a tanulók saját tapasztalataikon és értelmezéseiken alapuló nézőpontja szerves részét képezi a munkának.

A kiválasztott források a különböző nézőpontok és ideológiai álláspontok széles választékát kínálják, (kulturálisan) konzervatív és forradalmi álláspontok egyaránt megtalálhatók közöttük. A szerzők mind a spanyol, mind a német –, illetve német nyelvű – kontextuson túlmutatnak. A cél az egyoldalú nemzeti perspektívák meghaladása és a horizont tágítása egy páneurópai, sőt globális dimenzió felé. A globális perspektíva elengedhetetlen az eurocentrikus szűklátókörűség elkerülése vagy leküzdése érdekében. A kartográfiai anyag különösen az Európa fogalom homályosságára hívja fel a figyelmet, amely a történelem során is különbözőképpen megfigyelhető, és jelenleg is előfordul különböző kontextusokban.

A második esettanulmány Spanyolország szemszögéből mutatja be az Európa-fogalom kialakulását és fejlődését. A spanyol állam születésekor a keresztény identitás volt a meghatározó, de a tengerentúli birodalom kiépülésével az ország intézményes struktúrái más kontinensekre is kiterjedtek. Csak a tengeri birodalom dezintegrációja és a nemzetállamok eszméjének térnyerése kezdte a spanyol identitást erősebben a kontinens többi országához kapcsolni. E kapcsolatok azonban az Európai Gazdasági Közösséghez való csatlakozásig lazák maradtak. Ha a tér, az identitás és az intézményesülés paramétereit az európai identitás kialakulásának kérdéséhez kapcsoljuk, akkor ez a kutatás nem csak egy sokrétű, hanem egy nagyon is változékony struktúrát tár fel. Az esettanulmány azonosítja, elemzi és értékeli a referenciakereten belül a fejlődés és az állandóság jelenségét.

Míg az előző esettanulmány az Európáról alkotott fogalmakra és az EU-nak tulajdonított értékekre összpontosított, a másodikban e szempontokat Spanyolország példáján keresztül konkretizáljuk. Spanyolország ilyen szempontból egyszerre tekinthető tipikusnak és nagyon különlegesnek. Itt a történelmi dimenzió játssza a főszerepet.

A modul harmadik esettanulmánya a lehető legtágabb értelemben foglalkozik az intézményekkel. Az Európa Tanács és az Európai Unió eltérő földrajzi fogalmak szerint használja ugyan a nevében a kontinensre utaló tagot, ám e politikai intézmények létrejötte előtt is beszélhetünk tágabb értelemben vett európai intézményekről.

Minden társadalom és kultúra intézményeket hoz létre. A nemzetállamokkal is foglalkozó német szociológus és közgazdász, Max Weber (1958) az európai történelem jellegzetes vonásaként ismerte fel az intézmények reneszánsz óta fokozódó racionalizálódását („nyugati racionalizmus”), amely együtt jár olyan folyamatokkal, mint a bürokratizálódás, a jogiasodás, az iparosodás, az intellektualizálódás, a szakosodás, a szekularizálódás, a szcientifikáció (racionális bizonyítás) és mindenekelőtt a cél-eszköz rendszer, amely nem ritkán feszültségbe kerül az emberiség eszményével.

Az európaiak eurocentrikus önképében fontos szerepet játszik a „nyugati” racionalitás, az „elmaradottsággal” szemben álló modernitás mint egy jellemző kulturális sajátosság. „Amit az új [= modern] világ magasra tart és szentté nyilvánít, az a gondolkodás formális módszere, az a követelmény, hogy minden esetet egyformán, minden problémát külön-külön kell kezelni, minden vonatkoztatási állítást a külső empirizmus kritériumának kell alávetni, minden magyarázatot a lehető legnagyobb mértékben rendezett egészévé kell összeállítani.” (Gellner, E., 1993) (Az új [= modern] világ a gondolkodás formális módszerét tartja fenn és nyilvánítja szentnek.

A modul három esettanulmányának feladatai ugyanazt a sémát követik. Az első feladatok a kérdésfelvetést és a probléma azonosítását, valamint a fogalmi megértést segítik. Ezt a lépést követi a forrásokkal való foglalkozás, azok feldolgozása, kitágítása és kapcsolatok teremtése mind egymással, mind pedig a vizsgált történeti kérdéssel. A harmadik lépésként pedig a foglalkozáson résztvevők értékelik az új, a megerősített vagy megcáfolt állításokat. A későbbi vizsgálatok számára kijelölik azokat az új kérdéseket, amelyeket a munka során felvetődtek, és javaslatokat tesznek további források bevonására a körülhatárolás és a pontosabb megállapítások elérése érdekében.

A jól kidolgozott esettanulmányok lépésről lépésre vezetnek az elkészített foglalkozásterven végig az oktatókat és a diákokat, aminek mintájára a forrásbázisra támaszkodva újabb kérdések is megvizsgálhatók. A modul a történeti megközelítés által kísérletet tesz arra is, hogy a hallgatókban tudatosítsa az európai dimenzióval való foglalkozás szükségességét. Az összehasonlító megközelítés és a transznacionális történeti nézőpont megismerésével sokkal mélyebb és megalapozottabb távlatok nyílnak meg a jövőbe mutató kérdés megválaszolására: Quo vadis, Europa?

2. modul: Ifjúsági kultúra és digitális média

Az grazi és a valladolidi kollégák együttműködésében született meg ez a modul, aminek a középpontjában az ifjúsági kultúra és a digitális média áll. Ez az egység az európai fiatalok törekvéseire, aggodalmaira és identitására összpontosít, valamint arra, hogy az ifjúsági kultúra hogyan alakult át az elmúlt évtizedekben, és végül arra, hogy a digitális média megjelenése hogyan segítette mindennapi életük különböző aspektusainak átalakítását. Az esettanulmányok spanyol és osztrák nemzeti példákat használnak, így a modul összehasonlítást végez ezen országok között, és rávilágít a két ország közötti hasonlóságokra és különbségekre. Az egyes esettanulmányok különböző elemekre összpontosítanak: az ifjúsági kultúrára és szabadidőre, a fiatal generáció törekvéseire és kommunikációjára, valamint a társadalmi és politikai identitására és elkötelezettségére. Csakúgy, mint a projekt többi része, a történelemoktatás transznacionális megközelítését követi azzal a céllal, hogy hasznos és átfogó perspektívát nyújtson, s így a tanárjelöltek felismerjék a történelmi események összefüggéseit és összetett jellegét. A kapcsolatokra, ellentétekre, hasonlóságokra és kölcsönhatásokra összpontosítva lehetővé válik annak megértése, hogy a történelmi folyamatok hogyan alakultak ki és hogyan fejlődtek az idők során.

Ahelyett, hogy egy adott nemzet történelmét elszigetelten közelítenénk meg, a diákokat arra ösztönözzük, hogy más országok és régiók átalakulásait is vizsgálják meg, és gondolkodjanak el azon, hogy ezek hogyan befolyásolták egymást. Erről szól Spanyolország és Ausztria esete is az 1960-as évektől kezdve napjainkig. A cél az, hogy a leendő tanárok olyan generációját neveljük ki, amely képes a diákok történelmi gondolkodásának fejlesztésére, és megismerjenek olyan módszereket, amellyel az oktatás segítheti a fiatalokat abban, hogy más szemmel lássák a múltat. Azzal, hogy a tanárjelölteket és diákjaikat arra ösztönözzük, hogy történelmileg és globálisan gondolkodjanak a múltról, és hogy eszközöket és módszereket adunk a kezükbe a múlt feldolgozásához, segíthetjük a pedagógusokat abban, hogy szélesebb perspektívában tekintsenek arra az összekapcsolódó világra, amellyel a mindennapi életük során találkozni fognak.

Ebben az esetben a fiatalok életének átalakulására összpontosítva az idők során, felismerhetővé válik a múlt vizsgálatának újfajta szemléletmódja is: a politikai eseményeken és folyamatokon kívül figyelmet kell fordítani a kultúrában, a mentalitásban és az életcélokban lezajló változásokra is. A modul forrásai ennek megfelelően eltérnek a hagyományos válogatásoktól, találunk köztük híradásokat zenekarok (Beatles) turnéiról és fogadtatásukról, valamint reklámokat és az ifjúsági szubkultúrák különböző megnyilvánulásait. Ez várhatóan abban is segít majd a tanárjelölteknek, hogy a történelemről egy befogadóbb és nyitottabb látásmódot alakítsanak ki, és megértsék annak fontosságát, hogy a múlt tanulmányozása során az eltérő nézőpontokat - legyenek azok egyéniek, valamely társadalmi csoporthoz vagy nemzeti narratívához kötődők - egyaránt meg kell ismerni.

3. modul: Emberi jogok és társadalmi értékek

E modul a budapesti Károli Gáspár Református Egyetem és a Wrocław Egyetem együttműködésével jött létre, így a kiválasztott források történelmi kontextusa a 19-20. századi Kelet-Európa. Az emberi jogok intézményes védelme csak a jogállamiságon és a hatalom demokratikus ellenőrzésén alapulhat. A lengyel és magyar történelem pedig jól rávilágíthat a kettő kölcsönhatására: a nép igényére és a jogi keretek demokratikus jellegére.

A kiválasztott források lehetőséget adnak a témák kronológikus tanulmányozására, egészen a 19. századtól kezdődően, de a modul fókusza és a források többsége a 20. század második felével foglalkozik. A kelet-közép-európai kommunista vagy szocialista rendszerek vizsgálatához is nagyon jól alkalmazható a transznacionális megközelítés. A magyar és lengyel források jó lehetőséget adnak az ideológia és a gyakorlat, illetve a nemzeti szuverenitás és az állam elnyomó jellege közötti ellentmondások és kölcsönhatás feltárásához. A kontextualizált forrásokból kiderül, hogy a nemzetközi szerződések és egyezmények (Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata, Helsinki Záróokmány) hogyan léptek hatályba ezekben az országokban, hogyan teremtettek jogi hivatkozási alapot a politikai ellenzék számára, és az emberi jogok védelme hogyan segítette elő a kelet-európai az egypártrendszerek lebontását.

A didaktikai megközelítés a történelmi gondolkodás fejlesztésének konkrét területeit célozza meg. Az esettanulmányokhoz kapcsolódó gyakorlatokat úgy alakítottuk ki, hogy a tanulási cél és a fejlődés lépései mindig láthatóak legyenek a résztvevők számára. Az elméleti cikkek nem csak az esettanulmányokban kerülnek bemutatásra, hanem a gyakorlatuk tisztázása és a didaktikai módszerek megértésének megszilárdítása érdekében tevékenységekkel is összekapcsolódnak. A minta óraterv első, bevezető feladata például a sajtószabadságra vonatkozó források jelentőségét vizsgálja meg a narratíva szempontjából. A diákoknak nem csupán az adott kor szempontjából kell értékelniük a források által felidézett történelmi változást (1848-as sajtótörvény, 1956-os követelések, hírek a csernobili katasztrófáról stb.), hanem egy narratíva kialakításához érdemben kell rámutatniuk az egyes változások kiterjedt hatásaira. A tanári magyarázat és a szakirodalmi olvasmányok nem csupán a történelmi forrásokra vonatkoznak, hanem az értelmező kulcsfogalmak használatára is. Ezért szerepel az elméleti munkák között didaktikai munka is: Peter Seixas és Tom Morton *The Big Six* (2013) című művéből a jelentőség (significance), a bizonyíték (evidence) és a változás és folytonosság (change and continuity) fejlesztésének útmutatói. A történelmi gondolkodás fejlesztésének

tudatosítása és gyakorlattal való összekapcsolása fejleszti a hallgatók képességeit és mintát mutat a későbbi tanári gyakorlatukhoz.

E tanítási modul két esettanulmánya a sajtószabadságra és az oktatáshoz való jogra koncentrál. Bár az esettanulmányok leírásában és a hozzájuk tartozó óravázlatban csak korlátozott számú forrás szerepel, a modul a rugalmasság és a modularitás érdekében nagyobb választékot tartalmaz. Azokat a dokumentumokat, amelyek a legtöbb európai nyelven könnyen hozzáférhetőek (Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata stb.), itt nem mutatjuk be, de az esettanulmányokba bekerült történelmi források referenciaként, ellentmondásként és gyakorlati működésként kölcsönhatásba lépnek velük.

A modul olyan elméleti cikkeket is kínál, amelyek tudományos háttérrel biztosítanak mind a didaktika, mind az emberi jogi oktatás területén. Az információs forradalom által formált új világban a véleménynyilvánítás szabadsága magától értetődőnek számít. Ugyanakkor a mai társadalmaknak a világ minden táján kihívásokkal kell szembenézniük az információk feldolgozása és érvényesítése során. Kelet-Európában, különösen Lengyelországban és Magyarországon aggasztó jelek mutatkoznak a média szabadságával kapcsolatban. A készítőik kerülnek az aktuálpolitikai állásfoglalásokat, de az esettanulmány lehetőséget kínál az emberi jogok és a történelmi kontextusba ágyazott társadalmi értékek megerősítésére. A hagyományos nemzetállami történelmi narratívák nagy hangsúlyt fektetnek a szuverenitást képviselő és kifejező témákra, köztük a sajtószabadságra. Ha Magyarországra gondolunk, minden 1848, 1956 vagy 1989 fordulataival foglalkozó elbeszélésben megjelenik a nyilvánosság elérésének a módja: a cenzúra eltörlése, a rádió ostroma vagy a szamizdat kiadványok szerepe kapcsán. Az esettanulmány a hagyományos történelmi narratívák igazolásával hívja fel a figyelmet erre a kérdésre.

Mivel a TEEM projektet oktatási kontextusban, tanárképző intézményekben hajtják végre, és célja, hogy hozzájáruljon a leendő történelem- és társadalomtudományi tanárok képzéséhez, a másik esettanulmány témájául az oktatáshoz fűződő jogokat és egyenlőtlenségeket választottuk. A megközelítés ezúttal egyszerre kronologikus és tematikus, rámutatva az oktatás intézményesülésére, és felhívva a figyelmet a területen hátrányos helyzetű társadalmi csoportok, például a nők és az etnikai kisebbségek helyzetére. Mindkét téma felhasználható arra, hogy felhívjuk a figyelmet azokra az esélyegyenlőtlenségekre, amelyekkel más hátrányos helyzetű csoportok tagjai szembesülnek.

4. modul: Migráció történeti perspektívában

A „Migráció globális perspektívában” című tanegység a közös lengyel, német, európai és globális migrációs folyamatokkal foglalkozik, azok történelmével, főként a 19. és 20. század fordulóján, valamint mai következményeivel, beleértve a kivándorlásról és bevándorlásról szóló aktuális vitákat, különösen az online médiában és a közösségi médiában.

A modul célja nem az, hogy felsorolja a migráció eseteit egy adott területen vagy időszakban, hanem, hogy a migrációról való gondolkodáshoz és diskurzushoz általános fogalmi keretet nyújtson. A migrációs folyamatok szerteágazó típusait a történelemben igen eltérő szavakkal jelöljük (pl. népvándorlás, honfoglalás, „agyelszívás” stb.), erre nem csupán felhívja a figyelmet, hanem tisztázza azokat. A modulhoz tartozó elméleti munkák és segédletek lehetőséget teremtenek arra is, hogy bemutassanak és begyako-

roлтassanak egy sor olyan didaktikai stratégiát, amelyek a történelem és a társadalomtudományok tanítási-tanulási folyamatában felhasználhatók. Ezek követik a történelmi gondolkodás fejlesztésének Peter Seixas (2013) által kidolgozott didaktikai lépéseit.

Felépítését tekintve ez az egység három esettanulmányból áll, amelyek mindegyike a migrációról szól, egy-egy didaktikai stratégia köré szerveződik, és az elsődleges és másodlagos forrásokra mint bizonyítékokra támaszkodik.

Az első esettanulmány a lengyel-német történelemtankönyv egy részletén (két oldal) alapul, amely a 19. századi európai és amerikai migrációval foglalkozik, azzal a céllal, hogy Wineburg, S. (2001) „Nyitott tankönyv” stratégiájában javasoltak szerint kritikus hozzáállást alakítson ki az iskolai tankönyvekben szereplő narratívákkal szemben.

A második esettanulmány az USA-ban a huszadik század elején bevezetett bevándorlásellenes korlátozásokkal kapcsolatos források sokaságára összpontosít, amelyek a Sam Wineburg által kidolgozott „történészként olvasni” módszer vizuális (és egyéb) forrásokra való adaptálásával a történelmi források értelmezésének gyakorlására szolgálnak. Az elemzett forrásokat használják fel a diákok saját történelmi narratívájuk megalkotásához. Ezt egy érvelő esszé formájában kell elkészíteniük. Az ilyen típusú tanulási feladatok eredményességére Chauncey Monte-Sano (2018) mutatott rá.

A harmadik esettanulmány a migráció digitális médiában való megjelenítésén és a migrációs politikákkal kapcsolatos aktuális vitákon alapul. A Stanford History Education Group „Civic On-Line Reasoning” projektje (Breakstone, J. és társai, 2019) jól alkalmazható kritériumokat dolgozott ki az internetalapú tartalmak értékelésére. Ez az esettanulmány is ezt próbáltatja ki a diákokkal. A kritikai gondolkodás fejlesztése érdekében használunk olyan honlapokon megjelent cikkeket, amelyek nem felelnek meg az árnyaltság és multiperspektivikus szemlélet feltételeinek. Ezek használata (is) óvatosságot igényel, de rendkívül hasznos tevékenységnek nyújt lehetőséget, hiszen a jelenkori politikai motívumok megfigyelése szerves részét képezi a javasolt gyakorlatoknak.

5. modul: Állampolgári aktivitás és társadalmi felelősségvállalás

Ezt a modult a Grazi Egyetem és a Károli Gáspár Református Egyetem oktatói hozták létre, hogy innovatív módszereket kínáljon az aktív állampolgári szerepvállalás és a társadalmi felelősségvállalás kompetenciáinak fejlesztésére a történelem és állampolgári ismeretek-tárgyakkal foglalkozó tanár-képzés számára. A tanulási tartalom összekapcsolja a történelmi elemzést az európai társadalmak előtt álló aktuális kihívásokkal kapcsolatos szociológiai és politikatudományi kutatásokkal. A történelmi elbeszélések és a vonatkozó források transznacionális összehasonlítására olyan osztrák és magyarországi tiltakozó mozgalmak elemzésén keresztül nyújtunk példákat, amelyek a társadalom kulcskérdéseivel foglalkoznak: szociális jólét, nemi identitás és fenntartható környezetvédelem.

Az elkészült modul célja, hogy mintákat mutasson az aktív állampolgári részvételre mind az állami intézményekben és közösségekben, mind az egyesületekben, a civil szervezetekben és a civil társadalom politikai kezdeményezéseiben. Szeretnénk a diákokat beszélgetésekre és vitákra ösztönözni a társadalmi sokszínűségről és felelősségvállalásról,

beleértve a nemek közötti egyenlőséget, a nemi identitást, a társadalmi konfliktusokat és a konfliktuskezelés különböző formáit.

Az esettanulmányokhoz rendelt és kontextualizált történelmi források – a politikai kezdeményezések folytonosságának és változásainak bemutatásával – az aktív polgári kezdeményezések történelmileg jelentős példáit dolgozzák fel. További célként szeretnénk a történelmi tanulás kommunikatív megközelítésének a jelentőségét hangsúlyozni és példát mutatni arra, hogy ezeket hogyan lehet a didaktikai tervezésbe beépíteni.

A tanítási modul gerincét ebben az esetben is az esettanulmányokhoz kiválasztott és kontextualizált források alkotják. Három téma köré szerveződnek: (1) a korai munkásmozgalom politikai és szervezeti stratégiái; (2) a politikai tiltakozás formái a környezetvédelemben; (3) a normatív szabályozások és a politikai kezdeményezés formái az LMBTQI+ mozgalomban.

Ezeket a részeket egy bevezetés és a modul témát vizsgáló elméleti tanulmányok öszszegzése előzi meg. A modul végén szöszedet és válogatott bibliográfia segíti a további munkát.

Stratégiai dokumentum

Svájci kollégáink a luzerni Pädagogische Hochschuléból követték a munkánkat egy stratégiai dokumentum (Policy Paper) megírásával, ami a politikai döntéshozóknak, az oktatásirányítóknak, az egyetemi és intézeti igazgatóknak, valamint az érintett tanszékek oktatóinak szól.

A dokumentum megvilágítja a történelemmel való társadalmi és iskolai foglalkozás fontos elméleti alapjait, majd a tervezett tanulási/tanítási modulok kerülnek bemutatásra. Az egyes témák történelmi és politikai hátterét is ismertetik. Végül a TEEM platform tartalmával és funkcióival foglalkozik, és konkrét ajánlásokat tesz a CHE tanárok (pl. állampolgári nevelés, társadalmi/kulturális tanulmányok és történelem) képzésére Európában.

Nagy erénye a munkának, hogy mély történelmi kontextusba ágyazza be az egyes modulok esettanulmányainak a témáit, valamint alaposan feltárja a hozzájuk kapcsolódó szakirodalmat, legyen az történelmi vagy szakmódszertani munka.

IRODALOM

- Breakstone, J., Smith, M., Wineburg, S., Rapaport, A., Carle, J., Garland, M., & Saavedra, A. (2019). *Students' civic online reasoning: A national portrait*. Stanford History Education Group & Gibson Consulting. DOI: 10.3102/0013189X211017495
- Ecker, A. (2018): The Education of History Teachers in Europe – A Comparative Study. First Results of the „Civic and History Education Study”. *Creative Education*. 9. 1565-1610. DOI: 10.4236/ce.2018.910115
- Ecker, A. (2003, szerk.) (2003). *The Structures and Standards of Initial Training for History Teachers in 13 Member States of the Council of Europe*. Council of Europe Publishing.

- Ecker, A. (2004, szerk.) *The Structures and Standards of Initial Training for History Teachers in South-East Europe*. Council of Europe Publishing
- Az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata. <https://www.ohchr.org/en/human-rights/universal-declaration/translations/hungarian> Utolsó letöltés: 2023. január 10.
- Európai Együttműködési Értekezlet Záróokmánya 1975 <https://www.osce.org/files/f/documents/5/c/39501.pdf> Utolsó letöltés: 2023. január 10.
- Monte-Sano, Chauncey & Amina, Allen (2018): 'Historical argument writing: the role of interpretive work, argument type, and classroom instruction.' *In: Reading and Writing* 6. No. 32: 1383-1410. DOI: 10.1007/s11145-018-9891-0
- Seixas, P., Dr., & Morton, T. (2013). *The Big Six*. Nelson Canada ELHI
- Wineburg, S. (2001). *Historical thinking and other unnatural acts: Charting the future of teaching the past*. Temple University Press.
- Weber, M. (1958). *The Protestant Ethic and the Spirit of Capitalism*. Charles Scribner's Sons.